Тұлға бұзылысы(расстройство личности)

Орындаған:Тұрсынбаева М
Қабылдаған:Садуакасова К.З
Факультет:Жалпы

Психопатия(тұлға бұзылысы)(ескірген аты—[конституционалдық] есалаңдық) (грек.ψυχή — жан+ πάθος — азап шегу, ауру) —бала кезінде пайда болатын және өмір бойы байқалатын клиникалық психология және психиатриядағы тұлғаның психикалық бұзылыс түрі.

- Күнделікті клиникалық тәжірбеде “мінез” бен “тұлға” ұғымдары бір мағынада қолданылады.Мінез патологиясының анық көрініс беруі “психопатия” деген ұғыммен анықталады. П.Б.Ганнушкин (1933) психопатияларды мінездің аномалиялары ретінде сипаттады:
- О.В.Кебиков (1962) бұл белгілерді паталогиялық қасиеттермен әлеуметтік адаптацияның бұзылуының тоталдығы (жаппайлығы), тұрақтылығы деп атады. Психопатия деген диагноз қою үшін берілген критериилердің үйлесуі керек. Психопатияның белгілері:

- **1. тұрақтылық** деп мінез қасиеттерінің өмір сүру барысында аз өзгеруін айтамыз

- **2.мінез қасиеттерінің тоталдылығы**: психопатия кезінде мінездің бір қасиеттері бар жерде: үйде де, жұмыста да, қарым-қатынаста да көрініс береді. Егер адам үйде біреу, далада басқаша болса, онда ол психопат емес.

- **3.әлеуметтік дезадптация** – адам өмірінде әрқашан қиыншылықтар туындайды, ол қиыншылықтарды өзі немесе айналасындағылар басынан кешеді.

- “Мінез акцентуациялары” (тұлға) деген ұғыммен жан-жақты танысуы қажет. Тұлға акцентуациялары –қалыпты (үйлесімді) тұлға мен патологиялық (психопаттық) тұлғаның арасындағы шекаралық қалып.“Акцентуацияланған тұлға» деген терминді Берлин университетінің профессоры К.Леонград (1968) ұсынып, мінезі мен темпераментінің қасиеттері аса күшті, қалыптан шығатын адамдарды атаған.Сонымен қатар адамның екпіндеуі мен патологиялық мінез (психопатия) туралы түсінікті де бір-бірінен бөліп қарайды.Акцентуация – адам мінезіндегі кейбір белгілердің күшейюі , ол патологияға оңай ауысатын мінез белгілері.Акцентуация жеке мінездің патологиясы емес, бұл сау адамдарда кездесетін жан құбылысы. Көрініс беруіне қарай мінез акцентуациясын екі деңгейге бөлеміз:
- **ашық және жасырын.**

- **Ашық акцентуация** – тұлғалық норманың қалыпты адаптациямен соңғы варианты, мінез қасиеттерінің тұрақты көзге ұрып тұруы; соның салдарынан психогендік факторлардың әсерінен уақытша әрекет пен бейімделу бұзылуы мүмкін.

- **Жасырын акцентуация** – норманың әдеттегі көрінісі, мінез қасиеттерінің стресстік жағдайда ғана шұғыл көрініс беруі.

- Дәрігер үшін пациенттердегі акцентуация типін анықтау аса маңызды, өйткені ол белгілі дене және психикалық ауытқулардың пайда болуы мен динамикасына әсер етуі мүмкін. Психопатия түрлері балалық шақтан қалыптасады. Психопатия –ауруға қатысы жоқ (патологиялық мінез). Психопатия- мінез-құлық патологиясы. Психопатияның пайда болу салдары;

- **ауру** (миға зақым келуі, инфекциялар, интокцикациялар, психожарақаттар т.б.)
- тұқым қуалаушылық, ұрыққа зиянды әсер, туу кезінде жарақат алу және т.б. факторлардан болған жүйке жүйесінің туа біткен кемістігі.

Классификация по МКБ-10

- Выделяют следующие специфические расстройства личности:
- • Параноидное расстройство личности (F60.0)
- • Шизоидное расстройство личности (F60.1)
- • Диссоциальное расстройство личности (F60.2)
- • Эмоционально неустойчивое расстройство личности (F60.3)
- • Эмоционально неустойчивое расстройство личности, импульсивный тип (F60.30)
- • Эмоционально неустойчивое расстройство личности, пограничный тип (F60.31)
- • Истерическое расстройство личности (F60.4)
- • Ананкастное расстройство личности (F60.5)
- • Тревожное расстройство личности (F60.6)
- • Зависимое расстройство личности (F60.7)

Классификация по DSM-IV

- Группирует расстройства личности в три группы:
- • **Кластер А (необычные, или эксцентричные расстройства)**
- • Параноидное 301.0
- • Шизоидное 301.20
- • Шизотипическое 301.22
- • **Кластер В (театральные, эмоциональные, или колеблющиеся расстройства)**
- • Антисоциальное 301.7
- • Пограничное 301.83
- • Истерическое 301.50
- • Нарциссическое 301.6
- • **Кластер С (тревожные и панические расстройства)**
- • Избегающее 301.82
- • Зависимое 301.6
- • Обсессивно-компульсивное 301.4

Классификация по П. Б. Ганнушкину

Классификация психопатий

- В основном использовалась классификация, разработанная известнейшим российским психиатром Петром Борисовичем Ганнушкиным ещё в начале XX века.
- Включает в себя:
  - Астенический тип
  - Психастенический тип
  - Шизоидный тип
  - Параноидный тип
  - Возбудимый тип
  - Истерический тип
  - Аффективный тип
  - Неустойчивый (безвольный) тип

Бұзылыстың ауырлығы

Тұлғаның бұзылуының көпөлшемді жіктеу жүйесі		
Ауырлық дәрежесі	Сипаттамасы	Категориялық жүйесіне сәйкес анықтау
0	Тұлғалық бұзылу жоқ	Тұлғаның бұзылулында елеулі немесе подпороговый критерийлердің болмауы
1	Тұлғалық қиындық	Бір немесе бірнеше тұлғалық бұзылулар үшін подпороговый критерийдің болуы
2	Тұлғаның қарапайым бұзылуы	Бір кластер ішінде бір немесе бірнеше тұлғалық бұзылулардың елеулі критерийлерінің болуы
3	Тұлғаның кешенді (диффузиялы) бұзылуы	Бірнеше кластерлердің ішінде бір немесе бірнеше тұлғалық бұзылулардың елеулі критерийлерінің болуы
4	Тұлғаның ауыр бұзылуы	Әлеуметтік маңызды қарым-қатынастарының тұрақсыздануына және тұлғаның өте ауыр дәрежеде бұзылуына әкеліп соғатын көптеген елеулі критери» лердің болуы.

Парано́идное расстро́йство ли́чности

Айналасындағы адамдарға деген шектен тыс **сезімталдықпен**, **күдікпен, кекшілдікпен, сенімсіздікпен** басқа адамдармен өмір бойы қанағаттанбау және барлығын өз есебіне жатқызу үрдісімен сипатталатын тұлға бұзылуы.

а) сәтсіздіктерге және оның айтқаны орындалмаған жағдайларға деген шамадан тыс сезімталдық;

б) жаман сөздерді, зақым тиген кезерді және менменшіл қатынасты кешіруден бас тарту, үнемі біреуге риза болмау үрдісі;

в) басқа адамдардың бейтарап және достық іс-шараларын бұрыс түсіну арқылы фактілерді бұрмалап, оларды дұшпандық немесе менсінбей істеп жатыр деп түсінуге жалпы үрдіс және үнемі күдіктену;

г) тұлға құқықтарына байланысты сұрақтарға нақты жағдайға сәйкес келмейтін және дұшпандық көз-караспен карау үрдісі.

Тұлғаның шизоидті бұзылуы

Тұлғаның шизоидті бұзылуы – эмоцияға толы қарым-қатынастардан шамадан тыс теориялар айтумен, өз-өзімен болу және өз қиялдарына кету арқылы қашумен сипатталатын тұлға бұзылуы.

- Эмоциялық салқындық, жат (жатырқау) және жеңіл аффективтілік;
- Басқа адамдарға деген жылы және нәзік сезімдерді білдіре алмау;
- Мақтауларға және критикаға деген өте әлсіз жауап реакциясы;
- Қиялдарына және интроспекцияларына деген шамадан тыс берілу;
- Тұрақты негізде жалғыз өзі жұмыс жасауды артық көру;
- Әлеуметтік нормалар мен шарттарға деген сезімталдықтың болмауы;
- Жақын достардың және сенімді қарым-қатынастарының болмауы (немесе тек біреуінің болуы) және ондай қатынастардың болуын қаламау.

Диссоциа́льное расстро́йство ли́чности

Әлеуметке қарсы тұлға бұзылуы (тұлғаның қоғамға қарсы бұзылуы, социопатия; ескірген аты – эмоциясы өте әлсіз, қоғамға қарсы психопатия және гебоидті психопатия) - әлеуметтік нормаларды елемеушілік, импульсивтілік, агрессия және жақын қарым-қатынастар құруда шектелген мүмкіндіктерімен сипатталатын тұлға бұзылуы.

а) басқа адамдардың сезімдеріне немқұрайлық таныту;

б) тұрақты және дөрекі жауапсыздық;

в) жақын қарым-қатынастарды еш қиындықтар болмаса да сақтай алмау;

д) кінә сезінбеуі және өмірден сабақ алмауы; тіпті жазаласа да тәжірибе алмауы,;

е) басқаларды кінәлау және қоғаммен қайшылыққа әкелетін өзінің тәртібіне жақсы түсініктеме беруде айқын ұрдіс.

Эмоциона́льно неусто́йчивое расстро́йство ли́чности;

Тұлғаның Эмоционалды тұрақсыз бұзылуы, импульсивті түрі қозғыш түрі

- Тұлғаның Эмоционалды тұрақсыз бұзылуы, пограничный тип

Импульси́вное расстро́йство ли́чности

- Импульси́вное расстро́йство ли́чности (эмоционалды тұрақсыз тұлға бұзылуы,) — эмоционалды тұрақсыз тұлға бұзылуының кіші түрі. (F60.3). Эмоционалды қалыпсыздық, албырттық, өзін-өзі бақылай алмауы, агрессивті мінезге деген өте жоғары бейімділік.

Пограни́чное расстро́йство ли́чности

- Шекаралық тұлға бұзылуы (тұлғаның эмоционалды тұрақсыз бұзылуы, шекаралық түрі) – албырттық, өзін-өзі бақылауы төмендікпен, эмоционалдық тұрақсыздықпен, ақиқатпен тұрақсыз байланысымен, өте қатты мазасыздықпен және қоғамға бейімсіздікпен сипатталатын тұлға бұзылысы.

Истерикалық тұлға бұзылысы

Истерикалық психопатия́ — көңіл алудағы таусылмас қажеттілікпен, тұрақсыз өзін-өзі бағалауымен, жынысының маңызын асыра бағалаумен сипатталатын тұлға бұзылуы.

Бұл бұзылысты истероидті, сахналық, театралдық деп атайды.

- Театралдық, өзін-өзі драматизациялау, эмоцияға шамадан тыс берілу;
- Жағдайларға немесе басқалардың әсеріне оңай берілу, тез сену;
- Эмоцияларының терең болмауы және лабильділігі;
- Басты назарда болу үшін, басқалар оны жұмыс істеп жүр деп мойындау үшін үнемі белсенді, қозу жағдайда болуға тырысу;
- Өзінің сыртқы тартымдылығына шамадан тыс назар аудару;

Ананкасттық тұлға бұзылуы

- Ананкасттық тұлға бұзылуы (от др.-греч.ἀναγκαστῶς — «мәжбүр етілген»); Обессивті-компульсивтік тұлға бұзылуы.
- а) күдіктер мен сақтыққа шамадан тыс бейімділік;
- б) ережелер, тәртіп, тізімдер, деректемелер, кестелер және ұйымдасуына деген қатты алаңдау;
- в) перфекционизм (мінсіз болуға тырысу);
- г) шамадан тыс адалдық, нәтиже жайлы үнемі уайымдау
- д) шамадан тыс педанттық, әлеуметтік шарттарды ұстану
- е) қаттылық және табандылық
- з) тұрақты және жағымсыз ойлар мен импульстерінің пайда болуы.

Трево́жное расстро́йство ли́чности

Тұлғаның үрейлі болу бұзылысы

а) үнемі қобалжу сезімінде болу және алдын-ала жаман жағдай болады деп сезіну;

б) өзін әлеуметтік жағынан кем, тартымсыз және басқаларға қарағанда төмен санау;

в) өзі жайлы айтылған сындарға аса мән беру және әлеуметтік жағдайларда түсінбеушіліктен қорқу;

г) ұнаймын деген кепелсіз қарым-қатынасқа түсуден қорқу;

д) өмір сүру жағдайларының физикалық қауіпсіздік қажеттілігінен шектелуі;

е) тұлғааралық байланыстармен байланыста сын айтудан, қолдамаудан және бас тартудан қорыққаннан әлеуметтік және профессионалды жұмыстардан бас тарту, қашу.

Зави́симое расстро́йство ли́чности

- Зави́симое расстро́йство ли́чности ; астениялық түрі; астениялық психопати́я — уақытының көп бөлігінде өзін аса шарасыз, құзырсыз сезінуі және басқалардың қолдауынсыз өмір сүре алмаймын деген сезімі тән тұлға бұзылысы.